

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՎԷՊ ՄԸ ԿՈՄՍՈՒՀԻ ՔՈՐԻՆԱԼՏԻԻ

Ծնած Վոսիորի ափունքը, հայ ծնողներէ, Կոմսուհի Մարիա Նազլը Քորինալտի համակրելի ծանօթ դէմք մըն է մեր քաղաքին մէջ, իր Կերպորդ հայրենիքը՝ ուր հրատարակած էր մէկ քանի տարի առաջ Փրանսերէն լեզուով երկու հատորներ քերթուածներու: Հիմակ ալ զարդացած տիկինը կ'ընծայէ մեզի վէպ մը «Մալիա մէլ Պոսֆորոյ» տիտղոսով, որ տեսակ մը վերակազմութիւն է պատմական-տեղական կեանքին, Պոլսոյ մէջ, 1800ի վերջերը:

Քորինալտի կոմսուհիին հետաքրքրական հատորը ստուգիւ ճշմարիտ վէպ մը չէ, այլ աւելի կամ պակաս բան մըն է. վաւերացուած մըն է սիրոյ՝ հանդէպ իր երկրին եւ իր ազգին, հին աւանդութիւններուն եւ հրապուրիչ բիւր սովորութիւններուն: Մինչ պատմութիւնը հիւսուած է նոյնիսկ չափազանց լայն ուղեգիծով, առանց հոգեբանական խորքի, մակերեսութիւնի նկարագրով անձերու: Հոն կը վարդանք կնոջ մը պատմութիւնը, զեղեցիկ Ֆուլիկին, որ ամուսնանալով հարուստ Տիգրան Պէյի հետ, բարեկեցիկ ու հանդարտ կեանք մը կը վարէ, հարստութիւն ու սէր իր երիտասարդութեան օրերուն, սակայն պէտք է որ կրէ հասուն հասակին՝ իր ամուսնին մահուան եւ քաղաքական դժուարին կացութեան պատճառով, մինչեւ որ ամբողջ ընտանիքը որդի թողուլ պապենական տունը՝ հաստատուելու համար խաղաղ Սկովտիոյ մէջ: Կիլիզ կարօտ մը սակայն կը զգան մայրն ու երիտասարդ զաւակները, որ միշտ Արեւելք կը նային Կերպորդ աչքերով:

Il Resto del Carlino
30 Յունուար 1958

S. C.

MALIA DEL BOSFORO

(ՎՈՍՓՈՐԻ ԿԱՆԱՐԴԱՆՔԸ) Մարիա Նազլը Քորինալտի:

Հայ ծնողներու զաւակ՝ Մարիա Նազլը Քորինալտի բանաստեղծութեան խորքը հայրենաբաղձութեան զգացում մը եղած է միշտ: Կարօտ մը. սակայն ի՞նչ բանի: Պատասխանը՝ որ իր քերթուածներուն մէջ

լուեայն ըլլալ կրնար միայն, բացայայտ է Malia del Bosforo իր այս վէպին մէջ՝ որ հրատարակուած է Միլան, եւ անակնկալ պիտի պատճառէ իր ընթերցողներուն:

Ոտանաւոր քերթուածը տեսակ մը բան է, ուսկից ազատիլը դժուարին կը թուի, եւ որուն մէջ ներշնչումը կը փակուի դոյներու բոլոր խառնուրդով՝ իր մտերմութեան մէջ. եւ Կերպորդ էլլել ու իրականութեան աշխարհի մէջ առարկայանալ, եւ փոխադրուիլ Եսի միջնաւանջէն ձերբազատուած դէմքերու՝ մեծ ճիւղ թափելու է:

Այս փորձը ի դուրս դրած է Մարիա Նազլը Քորինալտի իր գրքին մէջ ու յաղթական դուրս ելած է: Սիրային է վէպը: Վոսիորի կարօտը հեղինակին չէ այլեւս, այլ անձի մը՝ Տիգրան Պէյի գեղեցիկ հարսին, չքնաղ Ֆուլիկին, որ կը հաւատայ թէ Վոսիորը կրնայ թողուլ իր ընտանիքին ու սիրոյն համար ու Կերպորդ արեւմուտք (արեւմուտքը հոս Սկովտիան է), ու անոր համակերպիլ: Կիտով չափ միայն կը յաջողի. Վոսիորը իր ողբերգականը կը մնայ:

Սակայն ինչ որ այս գրքին մէջ յատկապէս զմայլելի դուրս եկած ենք, տաղանդաւոր հեղինակին յաղթանակն է, որ յաջողած է տանիլ իր քնարերգականին վրայ: Արեւելքը ոչ թէ մնացած չէ իր դրութեան դադանի դերակատարը, ընդհակառակը՝ դադանի՝ բայց ոչ պահանջկոտ պարագլուխն է. կատարեալ սէր է. եւ ունի կատարեալ սիրոյ առաջին ստորոգելին՝ գիտնալ ինքզինքը մոռնալ:

Երբ Կոմսուհի Քորինալտի կ'առաջնորդէ իր անձերը մարդկային կեանքի փութերու մէջէն, արժէքաւորողը՝ մարդկային իրադարձութիւններն են, եւ ասոնց մէջ ծանրակշիռ դերը մարդոց, իրերու, ժամանակներու, կրքերու փորձառութիւնն է. նկարագրը չի միջամտեր փոխանակելու կամ պղտորելու հոգեբանական ճշմարտութեան այս մեծ աշխարհը:

Ծնած է կենդանի վէպ մը՝ ուր պահանջկոտ ընթերցողը կրնայ տարուիլ եղբակացներու թէ դուցէ բան մը լուեայն կրնար հասկցուիլ. բայց երբ մտածենք թէ այս յորդութեան մէջ կայ խորապէս իրապաշտ ըլլալու պատճառ մը, կը հետեւցնենք թէ գիրքը այլապէս չէր կրնար գրուիլ. գեղեցիկ գիրք մը:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՑԱՆԿ

“ Բ Ա Ջ Մ Ա Վ Է Պ ”

1957

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

		Էջ
ՏԵՐ ՆԵՐՍԵՍԵԱՆ Հ. ՆԵՐՍԵՍ	Օրացոյցի 200ամեակին առիթով	1
— — —	Սուղ եւ յարութիւն	52
— — —	Լուռ աշխատանք	105
— — —	Ուխտական կղզին	201
— — —	Հայագիտութիւն	249

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՆԱՆԵԱՆ Հ. ՊՕՂՈՍ	Պատմական յիշատակարան մը Դուինի Բ. Ժողովրդի մասին (Շար.)	111
ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Հ. ԱՐԻՍՏԱԿԵՍ	Գէորգ Դպիր Տէր Յովհաննէսեանի ձեռագիրները Ս. Ղազարու Մատենադարանին մէջ	166
ՏԵՐ ՆԵՐՍԵՍԵԱՆ Հ. ՆԵՐՍԵՍ	Օրացոյցին հին էջերէն	6
ՔԻՒՐՏԵԱՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ	Ողբ մայրաքաղաքին Կաֆայու	83
— — —	Վարդան Վրդ. Այգեկցիի գործերու մէկ ձեռագիրը, 1339էն, Քիւրտեան հաւաքածոյին մէջ	122
— — —	Հառիճոյ վանքին արձանագրութիւնները	267
FEYDIT FREDERIC	Un passage énigmatique de Fauste de Byzance	282

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ԱԴԱՄԵԱՆ Հ. ԱՐԱՀԱՄ	Եազուպի արար պատմադիրը եւ Հայերը 153, 207, 262
ՔԻՒՐՏԵԱՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ	Արմաշի վանքը Երբ հիմնուած է եւ ո՞վ է Թաղէոս Եպիսկոպոս 68

ԾԻՍԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՀԱՅՈՒՆԻ Հ. ՎԱՐԴԱՆ	Պատմութիւն Հայոց Աղօթամատոյցին (Շար.)	58, 218, 255
HINDIE Arch. GREGOIRE	Notes liturgiques sur l'office arménien (Suite)	86

ԼԵԶՈՒՍԿԱՆ

ՏԵՐ ՆԵՐՍԵՍԵԱՆ Հ. ՆԵՐՍԵՍ	Ի սէր «Մեծաքանչ»ին	50, 102
-------------------------	------------------------------	---------

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ

ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ Հ. ԱԼԵԲՍԻՍ	Համառօտ տեղագրութիւն Արարկերի եւ տեսութիւն անոր բարձրուն, բարբառին եւ առաձներուն (Շար.)	72, 130, 160, 213, 258
--------------------------------	---	------------------------

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

ՃԵՎԱՀԻՐՃԵԱՆ Ս.	Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի կենդանագիր խճանկարը Ս. Ստիլայի մէջ	279
------------------------	--	-----

ԳՐԱԿԱՆ

1. - ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՐԵՄԵԱՆ ԱՐԱՄ	Գրիչ եւ ծաղկող Յովհաննէս Սանահնեցի	79
— — —	Փշրանքներ հայ աշուղական գրականութիւնից. — ԺԺ. դար	274
Ս. Շ.	Երեսօրիսան բանագող մը	170
FEYDIT FREDERIC	L'Épopée populaire arménienne	27, 173, 224

2. - ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

ԱԹՄԱՃԵԱՆ ՄԱՌԻ	Տարեգարձ	135
ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ	Միջնադարեան	286
— — —	Թախիժ	286
ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ ԱԻԵՏԻՔ	Արարատին	240
ՃԱՆԱՇԵԱՆ Հ. ՄԵՍՐՈՊ	Օրհնութիւն	89
— — —	Գորչ պատկեր	89
— — —	Երազ	90
— — —	Լուսութիւն	136
— — —	Ձայներ	136
— — —	Հարուած	137
— — —	Գարնանային միջօրէ	138
— — —	Անցքը	242
— — —	Անմահութիւն	243
— — —	Միքէլանճելոյ	243
— — —	Թուփա	244

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ Հ. ՎԱՀԱՆ	Քու հողիդ	91
— — —	Կեանքի վայրկեան	91
— — —	Գարնան դիչեր	139
— — —	Յնորք	139
— — —	Մեխակներս	140
— — —	Չեմքերդ	140
— — —	Աւետիք Իսահակեանի յիշատակին	241
ՍՐԱՊԵԱՆ ԱՐԱՄԱՅԻՍ	Հսկումի դիչեր	38
— — —	20 Յուլիս 1941ը	185, 288
ՏԵՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆ Հ. ԵՓՐԵՄ	Սիրոյ փեթակ	244
— — —	Լիճին երգը	244
— — —	Սիրոյ մենամարտ	287
ՔԱԶԱՐԵՆՅ ՀՐԱԶ	Եղբայր իմ, թոյլ տուր	90
— — —	Ոչ ունկն հաւատայ, ոչ ակն համոզի	285
BRIQUET PIERRE E.	Mekhitar	288

3. - ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆՆԵՐ

ԱՄԱՏՈՒՆԻ Հ. Կ.	«Le Patriarcat de Cilicie et les Arméniens catholiques (1740-1812)», Մեսրոպ Վ. Թէրզեանի	46
— — —	«Le Patriarcat Arménien catholique (1812-1840)» Վարդան Վ. Թէքէեանի	46
— — —	«Յակոբ Դ. Զուղայեցի», Մեսրոպ Վ. Թէրզեանի	47
ԱՆԱՆԵԱՆ Հ. ՊՕՂՈՍ	«Բանբեր Մատենադարանի» (Երեւան, 1956)	289
ՏԵՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆ ՏԻՐ. Յ.	«Կիլիկիայի վանքերը», Հ. Համալսարան Վրդ. Ոսկեանի	291
ՏԵՐ ՆԵՐՍԵՍԵԱՆ Հ. ՆԵՐՍԵՍ	«Նարբերդ եւ իր զաւակները», Մանուկ Գ. Ընդմէճեանի	145
ՔԻՒՐՏԵԱՆ Յ.	«Բասաղի Բաղիլիքայի ճարտարապետութիւնը», Ալեքս. Սահինեանի	47
— — —	«Հայ ժողովրդի պատմութիւնը», (Երեւան, 1956)	48
— — —	«Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան», Ա. Բ. Կարինեանի	49
— — —	«Արհեստները Հայաստանում», Վ. Ա. Աբրահամեանի	92
— — —	«Մատենադարանի պարսկերէն հրովարտակները», Հ. Գ. Փափաղեանի	94
— — —	«Վրաց աղբիւրները՝ Հայաստանի եւ Հայերի մասին. Հատոր Գ.», Լ. Մեղիսէթ Բէկի	95
— — —	«Զուարթնոց», Ճարտ. Արտ. Օրագեանի	96
— — —	«Պատմութիւն Եւդոկիոյ Հայոց», Արշակ Ալպոյանի	141
— — —	«Հարսնեղայ» (Հաւաքածոյ ժողովրդական երգերու, Չմշկածագէն)	147
— — —	«Յրիկը պատմաքննական լոյսի տակ», Աշոտ Յովհաննիսեանի	192

ԳԻՒՐՏԵԱՆ Յ.	« Պատմութիւն Չարսանձաղի Հայոց », Գ. Ս. Ե-	
— — —	բեւանեանի	195
— — —	« Յովհաննէս Իմաստասէրի մատենադրութիւնը », Ա. Գ. Աբրահամեանի	293
* * *	« Կոստանի կախարդանքը », Կոմսուհի Մարիա Նազլը Գորինալտի	296

ՄԱՀԱԳՐԱԿԱՆ

ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ Հ. ՆԵՐՍԷՍ	Հայր Սահակի յիշատակին	15
ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ Կ.	Երէկուան յուզարկաւորութիւնը	19
* * *	Յաւակցական նամակներէ	20
* * *	Ի պատիւ Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեանի	25
ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ Հ. ՆԵՐՍԷՍ	Դերեւիկ Դեմիրճեան	45
— — —	Շաւարշ Միսաքեան	45
— — —	Չապէլ Պոյաճեանի մահը	149
— — —	Կենդանի շիրիմներ	200
— — —	Հանդիսաւ հոգեոց Արհ. Յովհ. Արքեպիսկ. Նազլեանի եւ Արհ. Պետրոս Արքեպիսկ. Քէտիճեանի	232

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

1. — Սփիւռքէն

ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ Հ. ՆԵՐՍԷՍ	Ջութակահար Մանուկ Բարիքեան՝ Ս. Ղազարու մէջ	100
— — —	Ուսուցչապետ Ֆրեդերիք Ֆէյտի	148
— — —	Ուրիշ Սարգիսեան իր զաւակներով Ս. Ղազարու մէջ	197
— — —	Երուանդ Կէօնջեան իր զիւտով	199
— — —	Հայ Երաժշտութիւնը՝ Սրբազան Երգի Միջադրախին Գ. Համադումարին	245
— — —	Սարգիս Սաչառուրեան ի պատուի	247

2. — Արարատի ստորոտէն

* * *	Էջմիածնի հնութիւնները	97
* * *	Պեղումներ Սեւանի շուրջ	98
* * *	Կարմիր Բլուրի յայտնութիւնները	98
* * *	Արեւականային երկրորդական Արարատեան դաշտին մէջ	99
* * *	Հեռատեսիլ Երեւանի մէջ	100
* * *	Յովսէփ Օրբելի	151
* * *	Մոսկուայէն Հրաչեայ Դեմիրճեանեան՝ Վենետիկի Բնագիտական համալսարանին համաժողովին մէջ	199
* * *	Տպաւորութիւններ Երեւանէն	200

Շ Ն Ո Ր Հ Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Թ Ե Ա Մ Բ Ս Տ Ա Յ Ա Ծ Ե Ն Ք

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱԳՐԱՆԻ ՎԱՐՁՈՒԹԵՆԷՆ

ԱԼԻՇԱՆ ՂԵՒՈՆԴ. — Նուագներ: Երեւան, տպ. Հայպետհրատ, 1957, էջ 107:
ԱՃԱՌԵԱՆ Հ. — Լեակատար Քերականութիւն Հայոց լեզուի. համեմատութեամբ 562 լեզուների: Հատոր Գ.: ՀՍՍՌ ԳԱ Հրատ. Երեւան, 1957, էջ 1011 (երկու օրինակ):
ԶԱՐԵԱՆ ՌՈՒԲԷՆ. — Սիրանոյ (1857-1932): ՀՍՍՌ ԳԱ Հրատ. Երեւան, 1957, էջ 342 (երկու օրինակ):
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ Ս. Հ. — Սովետական Հայաստանը Մեծ Հոկտեմբերի ծնունդն է: Հայպետհրատ, Երեւան, 1957, էջ 212:
ՀՈՄԵՐՈՍ. — Ոգիական: Յունարէն բնագրից թարգմանեց Սիմոն Գրքաշարեան: Հայպետհրատ, Երեւան, 1957, էջ 367:
ՂԱՖԱՂԱՐԵԱՆ Կ. — Սանահնի վանքը եւ նրա արձանագրութիւնները: ՀՍՍՌ ԳԱ Հրատ. Երեւան, 1957, էջ 208 (երկու օրինակ):
ՄԱՆԱՆԴԵԱՆ Յ. — Քննական տեսութիւն Հայ Ժողովրդի պատմութեան: Հատոր Բ. մասն Ա.: Հայպետհրատ, Երեւան, 1957, էջ 457:
ՍԱՐԳՍԵԱՆ Մ. — Գեորգ Բաշինջաղեան: Կեանքը եւ գործունէութիւնը: ՀՍՍՌ ԳԱ Հրատ. Երեւան, 1957, էջ 144 եւ 16 թերթ պատկերազարդ:
ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՍԵՐՈՒՐ. — Լեւոն Չոբարեան: ՀԹԸ հրատ. Երեւան, 1957, էջ 74:
ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ Յ. — Հայ քարտէզագրական հրատարակութիւնները 260 տարում: ՀՍՍՌ ԳԱ Հրատ. Երեւան, 1957, էջ 158:
ՓԱՓԱՋԵԱՆ ՎԱՀՐԱՄ. — Յետադարձ ակնարկ: Հայպետհրատ, Երեւան, Գիրք Առաջին (1956), էջ 463: Գիրք երկրորդ (1957), էջ 470:

ՍԱՐԱՖԵԱՆ ԳՐԻԳՈՐ Ա. — Պատմութիւն Գործոց Առաքելոց: Կրօնի դասագիրք: Ամբիլիաս, տպ. Կարգ. Հայոց Կիլիկիոյ, 1950, էջ 262:
ՍԱՐԱՖԵԱՆ ԳՐԻԳՈՐ Ա. — Ներածութիւն Նոր Կր-

տակարանի ի պէտս ուսուցչաց: Ամբիլիաս, տպ. Կարգ. Հայոց Կիլիկիոյ, 1950, էջ 336:
ՍԻՏԱԼ Կ. — Մամ ու Ջին: Քրդական ժողովրդական պատմութիւն: Հիւս. Ամբիլիկա, 1951, էջ 94:
ՍԻՏԱԼ Կ. — Հովիւ Ազոն: Հիւս. Ամբիլիկա, 1954, էջ 132:
ՍԻՏԱԼ Կ. — Արեւածաղ եւ առաւօտ: Հիւս. Ամբիլիկա, 1957, էջ 127:
ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ ՏԻԳՐԱՆ. — Չառիթափին վրայ (Պատմութիւն): Մատենաշար Անի Ամագրի, թիւ 10: Պէյրութ, տպ. Ապաս, 1957, էջ 250:
ՏԱՏՐԵԱՆ ԱՏՐԵՆԷ. — Վանո եւ Մարո (Քերթնած քարերգութիւն երկու պատկերով): Իսթանպուլ, տպ. Վարդ, 1957, էջ 51:
ՏԷՏԷԱՆ ԽԱՋԻԿ Բ. — Ընթացք Հայ Եկեղեցական Երաժշտութեան: Գիրք Առաջին: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1957, էջ 110:
ՓԱՓԱՋԵԱՆ ՎԱՀՐԱՄ. — Իմ Յուշերը: Հատոր երկրորդ: Գահիրէ, տպ. Յուսաբեր, 1957, էջ 452:
ՓԷԹԻՍԸՆ ՀԱՐՎՈՒՏ Թ. — Քարոզ պատրաստելու արուեստը: Թարգմանեց Գրիգոր Ա. Սարաֆեան: Ամբիլիկա, տպ. Կարգ. Հայոց Կիլիկիոյ, 1948, էջ 502:

GARABETIAN BERJ. — *Monnaies quadrilingues au nom d'Abagha, Khan de Perse*. Extrait des Actes du Congrès international de Numismatique; Paris.
— *Monnaie de bronze inédite de Tigrane le Grand, frappée à Demetrias*. Id. 1957.
MAMOUR JOSEPH. — *Au Patriarcat Arménien de Jérusalem*. Jérusalem, 1957, Proche Orient Chrétien.
TALLON M. — *Livre des Lettres* (Գիրք Թղթոց). Ier Groupe: Documents concernant les relations avec les Grecs. Beyrouth, Impr. Catholique, 1955, p. 146.
TEKEYAN Dr. PASCUAL. — *Diccionario Espanol - Armenio*. Beyrouth, Impr. La Photo-Presse, 1955, pg. 557 + XXVIII.

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆ		PRIX DE L'ABONNEMENT ANNUEL	
Իտալիոյ համար	3000 Լիր	Pour l'Italie.	3000 Lires
Արտասահմանի համար	6 Տուար	Pour l'Etranger	6 Dollars
Մէկ թիւ՝ 250 Լիր —	0,50 Տուար	Le Numéro: 250 Lires — 0,50 Dollars	

Direzione - Amministrazione - Pubblicità - Abbonamenti — Isola San Lazzaro - Venezia (Italia) - Tel. 60-104
Autorizzazione Tribunale di Venezia, 14 Genn. 1954, N. 153 del Registro. - Proprietario: Congr. Mechitarista di Venezia.
Direttore responsabile: P. MESROBIO Dr. GIANASCIAN. - Tipografia Armena di S. Lazzaro in Venezia